

Жила за океаном, мріяла про Волинь

Тетяна ЛОБОВСЬКА,
наукова співробітниця відділу історії Державного історико-культурного заповідника
Острога

Одна з найвидатніших жінок української поезії народилася 1 лютого 1902 р. на хуторі Ліски (нині село Хоми, Збаразька територіальна громада, Тернопільська обл.) в сім'ї **Михайла** та **Ганни Лятуринських**. Про її дитячі та юнацькі роки відомо не багато. У листах, які поетеса писала з-за кордону, вона називала себе «вихованкою Острозького братства». Навчалася **Оксана Лятуринська** в жіночому училищі ім. графа Блудова, яке функціонувало при релігійно-освітньому Братстві ім. Кирила і Мефодія в Острозі з 1865 р. Училище належало до закладів освіти закритого типу, здобути освіту в ньому могли православні дівчата віком 9–16 років. Завершивши навчання, випускниці отримували звання «домашньої вчительки». Та здобути повну середню освіту в нашому місті Оксана Лятуринській не судилося. Завершила навчання в середній школі вона у Кременецькій приватній українській гімназії ім. **Івана Стешенка**.

Зважаючи на ці факти біографії Оксани Михайлівни, стає зрозуміло, що навчання в Острозі припадає на період напередодні і під час Першої світової війни. Очевидно, що учениці жіночого училища ім. графа Блудова мали змогу відвідувати музей у замку князів Острозьких, відкритий

Закінчення на 7-й стор. >>>

□ **Наш історичний календар**

Жила за океаном, мріяла про Волинь

у серпні 1916 р., і цьому, найімовірніше, сприяла просвітницька діяльність Кирило-Мефодіївського братства в Острозі. Враження про відвідини музею в княжому замку у неї точно залишилися, адже Оксана Лятуринська стала авторкою першого в українській літературі вірша про наш музей – «З Острозького архіву»:

*Ось коридор із входом до архівів,
Ідеш управо, просто або вліво.
Портрети чорних стін – князі Острозькі,
Вид гордий воевод, панів вельможців...
Рукописи береш із-під тяжких заслон:
По-перше Біблію, що вийшла друком,
Листи численні світської науки, –
Один за одним зжовклий*

*з часом аркуш,
Якого князь діткнувся та спарки –
Це Константин, Никифор та Лукаріс –
Горнеш, а колом діють древні чари.*

Попри те, що світ знає Оксану Лятуринську як письменницю, а українські літературні критики ставлять її ім'я в один ряд з іменами **Лесі Українки** та **Ліни Костенко**, вона майстерно володіла не лише художніми прийомками, а й засобами образотворчого мистецтва. Відтак, у монографії **Гаврила Черняхівського** «Оксана Лятуринська. Життя і творчість» дізнаємося про неї як про художницю-графіка, керамістку, скульпторку та писанкарку. За словами Лятуринської, найголовніша її скульптура – погруддя Т. Г. Шевченка, виконане 1936 р. На жаль, майже всі її роботи були знищені під час бомбардування Праги 1945 р. Писанки О. Лятуринської теж заслуговують особливої уваги. Яскраві, насичені фольклорними мотивами та язичницькими символами (ружа, сварга, безкінечник та інші), вони покликані про-

<<< Закінчення. Початок на 6-й стор.

будити в підсвідомості українців історичну пам'ять.

Уродженка історичної Волині майже 50 років була змушена жити в еміграції, з них останніх 20 років у США (в Мінеаполісі). Звикнути до заокеанного стилю життя Оксани Михайлівни було вкрай важко, вона постійно хотіла повернутися на Волинь, про що писала в посланнях до друзів. У листах до **Уласа Самчука** Лятуринська просила допомоги та певного сприяння в отриманні візи, щоб мати змогу приїхати додому. Поміж рядків читаються відчай та нестримний потяг на батьківщину: «Може ви маєте когось знайомого у Крем'яці, хто міг би вплинути на рішення «крайс-гауптмана» і тим допоміг мені дістати тут візу? Духом я вже давно не в Празі – вно вовчицею на згарищі Лятуринщини».

Поганий стан здоров'я й інші супутні чинники вплинули на психічне самопочуття Оксани Лятуринської. Кілька останніх років її життя минули в стані пригнічення та перманентної тривоги. Свій внесок зробила і задовнена невиліковна хвороба. Оксана Михайлівна відійшла у засвіти 13 червня 1970 р. Її поховали згідно зі заповітом без «довгих панахид з ладаном» у вишіванці, яку Лятуринська вишивала власноруч впродовж кількох років. Прах поетеси покоїться на цвинтарі в Саут-Баунд-Бруку (штат Нью-Джерсі, США). **Оксана Лятуринська** знайшла вічний спокій напроти могили приятеля та соратника по празькій школі **Євгена Маланюка**. У рамках відзначення 100-ї річниці з дня народження української пражанки 2002 р. на її рідному хуторі, в сучасних Хомах на Тернопільщині, було відкрито пам'ятник Оксані Лятуринській. ■

